

Matkailun aluetaloudellisten vaikutusten tutkimus ja tulosten hyödyntäminen aluekehitystyössä

Lukuja matkailusta -seminaari

Rovaniemi 15.4.2013

Tutkija, FT Pekka Kauppila

Naturpolis Oy

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

naturpolis
NORDIC BUSINESS CENTER

OULUN
YLIOPISTO

Esitelmän rakenne

- **Johdanto**
 - matkailun (alue)taloudelliset vaikutukset
 - matkailun aluetalouden käsitteitä ja rahan kiertokulku aluetaloudessa
- **Matkailun aluetaloudellinen tutkimus Suomessa**
 - katsaus tutkimustraditioihin ja menetelmiin
- **Case Kuusamo**
 - Kuusamon matkailun aluetaloudellisten vaikutusten tutkimushistoria
 - empiirisiä tuloksia
- **Yhteenveto ja pohdinta**
 - pohdintoja ja periaatteita matkailun aluetaloudellisten vaikutusten tutkimuksesta
 - matkailun aluetaloudellisten vaikutusten hyödyntäminen aluekehitystyössä

Johdanto

Syrjäseudut ja matkailu (Leinonen, Kauppila & Saarinen 2008)

	Mahdollisuudet	Haasteet
Taloudelliset	Matkailutulo Matkailutyöpaikat Verotulot Kerrannaisvaikutukset Yritystoiminta, sijoittajat ja pääoma Aluetalouden monipuolistuminen Kysynnän lisääntyminen ja sen vaikutukset palvelutarjontaan ja infrastruktuuriin	Periferian ominaispiirteet: mm. syrjäisestä sijainnista aiheutuvat kustannukset, yksipuolinen aluetalous, alhainen innovatiivisuus, vaatimaton infrastruktuuri, rahoituksen ongelmat Vuodot aluetaloudesta Ulkopaikkakuntalaiset työntekijät Hintojen nousu Kausiluonteisuus Perinteisille elinkeinoille aiheutuvat haitat Liiallinen riippuvuus matkailusta
Sosiaaliset	Väestömäärä ja -rakenne Mielikuva ja imago Paikallisten itsetunto	Kohdealueen ulkopuolisen hallinnan lisääntyminen Paikallisten kielteiset asenteet
Ympäristölliset	Luonnon- ja kulttuuriympäristön suojeleminen ja hoito Asuinympäristö ja -viihtyvyyttä	Ekologiset hättävähäikutukset: mm. saastuminen, jäteongelmat, maaperän kuluminen, vaikutukset kasvitöön ja eläimistöön

Matkailuelinkeino

- Matkailun elinkeinopuolta (tarjonta) korostava määritelmä:

”Matkailu on niiden suoraan tavaroita tai palveluita tarjoavien yritysten yhdistelmä, joka mahdollistaa liiketoiminta-, huvi- ja vapaa-ajanaktiviteetit kotiympäristön ulkopuolella.” (Smith 1988: 183)

- välitön kontakti yritysten ja matkailijoiden välillä
 - matkailun motiivina joko työ tai vapaa-aika
 - kotiympäristön ulkopuolella: teknisesti (80 km suuntaansa tai yksi yö) tai yksilökohtaisesti (henkilökohtainen näkemys)
- **”Matkailuelinkeino on mikä tahansa toimiala, joka tuottaa matkailuhyödykkeitä.” (Smith 2004: 31)**
 - koostuu useista toimialoista (”tourism industries”)
 - varsinaiset matkailutoimialat
 - ”ei-matkailutoimialat”
 - matkailu on luonteeltaan ”yhdistelmätoimiala”
 - matkailutoimiala = vähintään 15 prosenttia tuloista saadaan matkailusta (Smith 1998: 39)
 - tuloprosentti vaihtelee toimialojen välillä ja sisällä

Matkailuelinkeino

- Matkailuelinkeino kattaa useita toimialoja
 - matkailulle tyypilliset toimialat (esim. majoitus, ohjelmapalvelut) = matkailutoimialat
 - matkailulle ”ei-tyypilliset” toimialat (esim. vähittäiskauppa) = ”ei-matkailutoimialat”
- Matkailuelinkeinon toimialoittaiset sekä alueelliset ja ajalliset vaihtelut
- Matkailuelinkeino koskettaa lähtöalueita, **kohdealueita** ja niitä yhdistäviä reittejä

Matkailuelinkeinon (=matkailutalouden) mittaaminen vaikeaa ja tulkinnanvaraista

Matkailun aluetalouden tutkimus Suomessa

Matkailun aluetaloudellisten vaikutusten tutkimus Suomessa

- Ensimmäiset julkaisut 1960-luvulla, esimerkkinä ruotsalaiset tutkimukset
 - Bohusin lääni (Frimodig 1959) ja Kiiruna (Eriksson & Wikström 1961)
 - Hanko (Falenius ym. 1963), Saimaan alue (Auvinen 1965), Kuusamo (Säkkinen 1971) ja Virolahti (Vuoristo 1974)
- Vuonna 1980 niin sanottu pohjoismainen malli (MEK 1983)
 - tulo- ja menomenetelmä sekä uusi tekniikka kerrannaisvaikutusten arviointiin
 - testauspaikkakuntina Suomessa Kuusamo (Jyväskylä 1981) ja Jyväskylä (Holopainen 1981)
- 1980-luku matkailumaantieteessä ”pohjoismaisen mallin aikakausi”
- Vuodesta 1980 lähtien Suomessa julkaistu useita kymmeniä matkailun aluetaloudellisia tutkimuksia eri aluetasoilta
 - tutkimuslaitokset ja yliopistot
 - seutukaavaliitot
 - konsultti- ja insinööritoimistot
 - ammattikorkeakoulut
- 2000-luvulla menetelmien monipuolistuminen
 - panos–tuotos-malli
 - satelliittitilinpito

Matkailun aluetaloudellisten vaikutusten tutkimus Suomessa

- **Pohjoismainen malli:** Ruunaan retkeilyalue (Eisto), Saaristomeren kansallispuisto (Berghäll 2005), Kuhmo (Rinne & Saastamoinen 2005), Savonlinnan seutukunta (Tahvanainen ym. 2011), Kalajoki (Kurttila ym. 2012)
- **Koillismaan malli:** Pelkosenniemi (Saarinen & Kauppila 2002), Kainuu (Juntheikki 2002), Pohjois-Savo (Tyni 2003), Kalajoki (Kutilainen 2004), Koillis-Suomi (Juntheikki & Korhonen 2005), Inari (Rosqvist 2008)
- **MTT-malli:** Lahden seutu (Haaga Tutkimus 2005a), Ähtäri (Haaga Tutkimus 2005b), Mikkelin seutu (Österlund & Ohtonen 2005), Kymenlaakso (Piirainen 2008), pääkaupunkiseutu (Haaga-Perho 2008), Oulu (Haaga-Perho 2009)
- **Panos-tuotos-malli:** Turku (Airola 1985; Lankola 1992), Pallas-Ounastunturin kansallispuisto (Huhtala 2006), Seitsemisen ja Helvetinjärven kansansallispuistot (Huhtala ym. 2009), Savonlinnan seutukunta (Tahvanainen ym. 2012)
- **Satelliittitilinpito:** valtakunnan taso (Etelä- Suomen matkailun Kehitys Oy 2001; Savela ym. 2004), alueellinen taso (Konttinen 2005, 2006)
- **Menetelmiä (pohjoismainen malli, panos-tuotos-malli, satelliittitilinpito) tutkittu ”teoreettisesti”:** esim. Vuoristo & Arajärvi 1990; Eriksson 1992; Paajanen 1993abc, 1994, 1995; Kauppila 1999, 2001; Rinne & Saastamoinen 2005; Helén ym. 2006; Rosqvist 2009; Huhtala ym. 2009; Tahvanainen ym. 2012

Kansainvälinen näkökulma

Vuodet

Suomalainen näkökulma

Ensimmäiset matkailumaantieteelliset julkaisut

19 — 30

TALOUSMAANTIETEELLINEN
PAINOTUS

19 — 40

Ensimmäinen väitöskirja (USA)

19 — 50

..... 19 — 60

Ensimmäiset matkailumaantieteelliset julkaisut

Tourism and Recreation Working Group

19 — 70

TALOUSMAANTIETEELLINEN
PAINOTUS

Monitieteisten julkaisusarjojen kehittyminen

IGU:n komissio

19 — 80

Ensimmäinen väitöskirja

Pohjoismainen malli

Ensimmäinen oppikirja

Maantieteen sarjoissa matkailun teemanumeroja

19 — 90

.....

Matkailusymposiumit
Luontomatkailusymposiumit

Tourism Geographies -sarja

20 — 00

Väitöskirjat (2), matkailun teemaryhmät, Terran
teemanumero, professuuri
Suomen matkailututkimuksen seura
Matkailututkimus-lehti

MONIPUOLINEN
MATKAILUMAANTIEDE

20 — 10

MONIPUOLINEN
MATKAILUMAANTIEDE

Case Kuusamo

Kuusamon matkailun aluetaloudellisten vaikutusten tutkimushistoria

- Kuusamosta (Koillismaalta) julkaistu lukuisia matkailun aluetaloustutkimuksia
 - Säkkinen (1971)
 - Jyväskylä (1981)
 - Kauppila & Malinen (1989)
 - Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskus (1993)
 - Hätälä & Kauppila (1999)
 - Rämetsä & Kauppila (2001)
 - Juntheikki & Korhonen (2005)
- Vuodesta 1999 lähtien tuloksia on päivitetty niin sanotulla Koillismaan mallilla
 - Kauppila & Ervasti (2001)
 - Ervasti & Kauppila (2003)
 - Kauppila (2007), (2009), (2011), (2012)

Kuusamon matkailutulo vuonna 2010

Toimiala	Kok.lv. (1000 euroa)	Mmyynti (%)	Välitön matkailutulo (ei alv) (1000 euroa)	Välitön matkailutulo (ei alv) (%)
Korjaamot/huoltamot	25 862	18.1	4 681	5.1
Yleisvähittäiskauppa	71 915	20.3	14 599	16.0
Muu vähittäiskauppa	50 963	32.0	16 308	17.9
Majoitus/ravitseminen	34 647	80.2	27 787	30.4
Liikenne	12 107	26.0	3 148	3.4
Virk./muut palvelut	27 379	90.8	24 860	27.2
YHTEENSÄ	222 873		91 383	100.0

Välitön matkailutulo 107.3 milj. euroa (alv)
Kokonaismatkailutulo 115.2 milj. euroa (1.26), 17 %

Kuusamon matkailutyöllisyys (henkilötyövuodet) vuonna 2010

Toimiala	Kok.henk. (htv.)	Matk.myynti (%)	Välitön matk.työll. (htv.)	Välitön matk.työll. (%)
Korjaamot/huoltamot	121	18.1	21.9	3.3
Yleisvähittäiskauppa	215	20.3	43.6	6.5
Muu vähittäiskauppa	247	32.0	79.0	11.7
Majoitus/ravitseminen	328	80.2	263.1	39.0
Liikenne	145	26.0	37.7	5.6
Virk./muut palvelut	252	90.8	228.8	33.9
YHTEENSÄ	1 308		674.1	100.0

Kokonaistyöllisyysvaikutus 816 htv. (1.21), 21 %

Kuusamon matkailun verotulot (henkilöverotulo) vuonna 2010

Toimiala	Välitön matk.työll. (htv.)	Kokonais- ansiot (euroa/kk)	Palkkatulo (euroa)	Verotulo (euroa)	Verotulo (%)
Korjaamot/huoltamot	21.9	2 611	714 761	98 637	3.4
Yleisvähittäiskauppa	43.6	2 382	1 298 190	179 150	6.2
Muu vähittäiskauppa	79.0	2 613	2 580 338	356 087	12.4
Majoitus/ravitseminen	263.1	2 301	7 567 414	1 044 303	36.3
Liikenne	37.7	2 799	1 319 029	182 026	6.3
Virk./muut palvelut	228.8	2 586	7 395 960	1 020 642	35.4
YHTEENSÄ	674.1		20 875 692	2 880 845	100.0

Matkailun kokonaisverotulot (henkilöverotulot) noin 3.6 miljoonaa euroa
Verotulovuodot (henkilöverotulot) noin 0.4–0.5 miljoonaa euroa

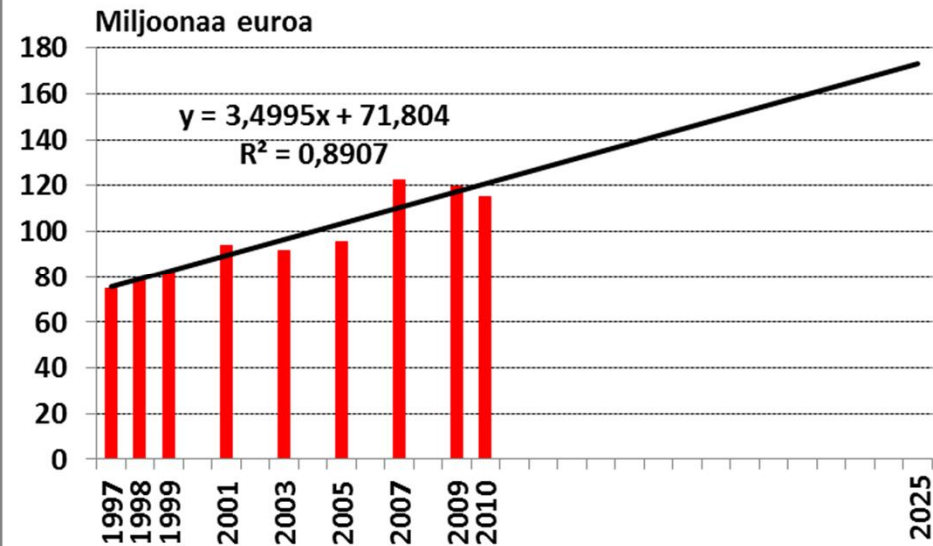
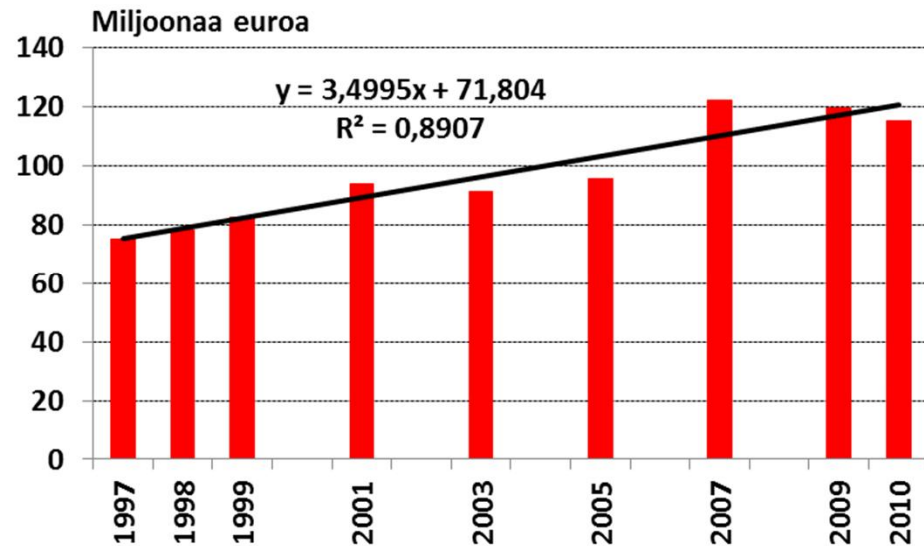
Kuusamon matkailutalous vuonna 2010

Alue	Välitön mtulo (ei alv) (1000 euroa)	Välitön mtulo (alv) (1000 euroa)	Kokonais- matkailu- tulo (1000 euroa)	Välitön mtyöllisyys (htv.)	Kokonais- matkailu- työllisyys (htv.)	Verotulo- vaikutuk- set (1000 euroa)
Kuusamo	91 383	107 300	115 200	674 620	816 762	3 174

**Kokonaismatkailutulo 17 % Kuusamon elinkeinoelämän
kokonaisliikevaihdosta**

**Kokonaismatkailutyöllisyys 21 % Kuusamon elinkeinoelämän
kokonaistyöllisyydestä**

Kuusamon kokonaismatkailutulon kehitys vuosina 1997–2010 ja trendiennuste vuodelle 2025

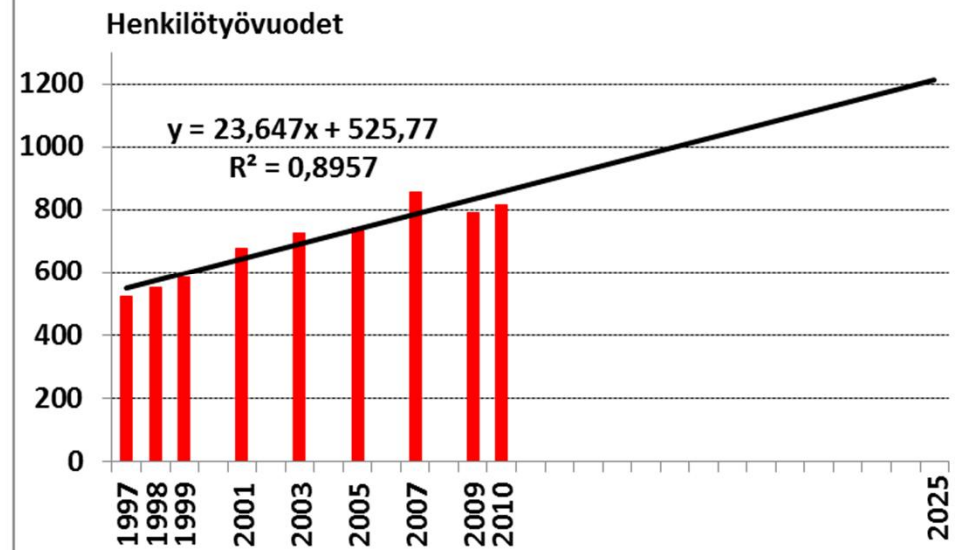
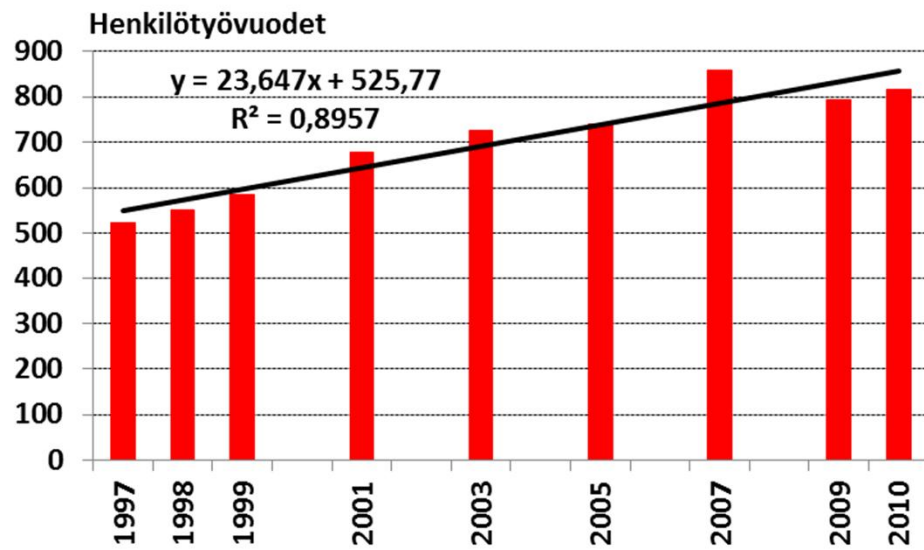
1997–2010:

- 40 milj. euroa (53 %)
- 3,1 milj. euroa/vuosi

2010–2025:

- 58 milj. euroa (50 %)
- 3,9 milj. euroa/vuosi

Kuusamon kokonaismatkailutyöllisyyden (htv.) kehitys vuosina 1997–2010 ja trendiennuste vuodelle 2025

1997–2010:

- 292 henkilötyövuotta (56 %)
- 22 henkilötyövuotta/vuosi

2010–2025:

- 396 henkilötyövuotta (49 %)
- 26 henkilötyövuotta/vuosi

Yhteenveto ja pohdinta

Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset: periaatteita ja pohdintoja

- Useita (kilpailevia) menetelmiä, ei yhtä ”ainoaa ja oikeaa”
- Empiria on jotenkin hankittava kentältä, mikäli halutaan säilyttää alueellisuus
- Kun tilastointi kehittyy, menetelmätkin kehittyvät
- Syytä tukeutua virallisiin tilastoihin
 - systemaattisuus, luotettavuus ja jatkuvuus
 - alueellinen vertailtavuus
 - ajallinen vertailtavuus: seuranta ja arviointi
- **Selvityksen/tutkimuksen läpinäkyvyys: aineisto ja menetelmä sekä niiden arviointi**
- Käytettävät resurssit ja asiantuntijuus määräävät tavoitetason
 - kevyt tapa: yksittäiset valmiit tilastot ja niiden jalostaminen taulukoiksi ja/tai kuviksi
 - vaativampi tapa: tehdään tutkimus valitulla menetelmällä
- Aluetalouden ja aluekehityksen näkökulmasta kokonaisuus ratkaiseva
 - yritystoiminta, työpaikat, väestö
 - alueella kirjoilla olevista työntekijöistä verotuloja kuntaan

Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset: tulosten hyödyntäminen aluekehitystyössä

- **Eri aluetasojen matkailustrategiat**
 - strateginen suunnitteluprosessi: analyysi, tavoitteen asettaminen, seuranta ja arviointi
- **Eri aluetasojen aluekehitysstrategiat**
 - matkailuelinkeinon absoluuttinen ja suhteellinen merkitys aluetaloudessa
- **Hankkeet ja hankesuunnittelu**
 - matkailuelinkeinon absoluuttinen ja suhteellinen merkitys aluetaloudessa
- **Matkailuelinkeinon kehittämishankkeiden yritysrahoituksen hankkiminen**
 - matkailutulon ja matkailutyöllisyyden toimialoittainen jakautuminen
- **Matkailuelinkeinon edunvalvonta**
 - matkailuelinkeinon absoluuttinen ja suhteellinen merkitys aluetaloudessa